

Krisens muligheter

Nebeling Petersen, Michael, Tobias de Fønss Wung-Sung, Bolette
Frydendahl Larsen, Camilla Bruun Eriksen & Mons Bissenbakker.
2024. *Aids-krisens Danmarkshistorie*. Gad. (336 sider)

DE SOM HAR besøkt en medisinhistorisk konferanse i de senere år, vil ha lagt merke til en voksende internasjonal interesse for hiv-/aidsepidemiens historie. Lenge var epidemiens historieskriving dominert av et anglosaksisk perspektiv særlig preget av en analytisk kontrastering mellom på den ene siden den fraværende, nyliberale staten og moralistisk konservatisme og på den andre siden subkulturell mobilisering og radikal aktivisme. I den senere tid har historikere nyansert og problematisert dette masternarrativet ved å rette oppmerksomheten mot andre geografiske regioner eller ved å sette grupper som tidligere har blitt skrevet ut av historien, i sentrum. Et eksempel på det er Janet Weston og Hannah J. Elizabeths antologi *Histories of HIV/AIDS in Western Europe* (Weston & Elizabeth 2022). Også i Skandinavia har det vært en gryende interesse for aids-krisens historie i de senere år. I Sverige har Lena Lennerhed og Jens Rydström gjennomført et omfattende forskningsprosjekt på aids og aktivisme (Lennerhed & Rydström 2023) og denne forfatteren har selv nylig utgitt en monografi om den norske aidshistorien (Slagstad 2023).

Nå foreligger endelig et samlet verk også over den danske aidshistorien. Boken *Aids-krisens Danmarkshistorie* er et resultat av forskningsprosjektet «The Cultural History of AIDS in Denmark» ledet av Michael Nebeling

Petersen ved Københavns Universitet. Det er et ambisiøst og imponerende verk. Bokens fire hovedbolker og delvis kronologisk struktur gir et godt overblikk over aidskrisens utfoldelse – fra usikkerhet og frykt i de første årene etter de første tilfellene av aids ble registrert i Danmark i 1981, via mobilisering av subkulturer og berørte grupper og «heteroseksualiseringen» av epidemien i andre halvdel av 80-tallet til den økte politiseringen av krisen på 90-tallet. Samtidig fungerer bokens 58 korte og avgrensede kapitler som historiske sonder som gir innblikk og innsikt i avgrensede temaer som graviditet og hiv, sexarbeid, transpersoners situasjon eller den katastrofale håndteringen av blodprodukter som førte til at hver tredje bløder (!) ble smittet sammenliknet med sju prosent i Norge (boken operer med to estimater, en knapp tredel (54) og 45% (74), men det er mulig at man har telt ulike grader av hemofili uten at det kommenteres).

Boken kretser rundt fem analytiske akser: den politiske håndteringen, aktivisme og mobilisering nedenfra, klinisk praksis, representasjon i mediene og aidskrisen nedslag i kulturen. Det er denne brede tilnærmingen til aidshistorien som sosial, politisk og kulturell hendelse som er bokens største styrke, selv om det innen aidshistoriografien i og for seg ikke er et nytt grep. Den analytiske inngangen muliggjør en epidemiens historie fortalt fra vidt forskjellige perspektiver, grupper og institusjoner som alle på ulike vis formidler noe om det danske samfunnet på 80- og 90-tallet. Dette er altså både en majoritetsfortelling og en minoritetsfortelling der aidskrisen fungerer som et slags speil som synliggjør stillingen til marginaliserte minoriteter i velferdsstaten – homofile, sexarbeidere, rusbrukere, migranter og rasialiserte grupper. Denne historien har slående likhetstrekk med den norske som også er en fortelling om synliggjøringens pris: aidskrisen var en anledning for subgrupper til å tre fram i offentligheten og kjempe for egne rettigheter (les, for eksempel: lov om registrert partnerskap for homoseksuelle i 1989) med betydelig risiko for å bli stigmatisert på arbeidsplassen eller å bli utstøtt fra familien.

I likhet med i Norge var den danske håndteringen av epidemien kjennetegnet av et tett samarbeid mellom aktivismiljøer, subkulturer,

klinikere, politikere og personer i forvaltningen. *Aids-krisens Danmarks-historie* leverer slik et betydelig bidrag også til skandinavisk skeiv historie. Jeg er særlig begeistret for forfatternes analyser av litterære og estetiske representasjoner og intervensjoner i aidskrisen og at disse veves sammen med den politiske og sosiale historien. I aidskrisen ble tradisjonelle skillelinjer mellom vitenskap og kunst, ekspertise og aktivisme overskredet og til dels utvisket, og dette poenget blir tydelig i bokens analytiske tilnærminger. Forfatterne konkluderer at forebyggingsarbeidet og krisehåndteringen kunne baseres på tillit fordi avstandene mellom de berørte og makthaverne var kort og det var betydelig kontinuitet i hvem som satt i ledende posisjoner, i hvert fall i det første tiåret. På 90-tallet ble aidspolitikken tiltakende politisert og samarbeidslinjen fikk et skudd for baugen med innføringen av hiv-loven i 1994 som gjorde det straffbart for hivpositive ikke å opplyse en seksualpartner om sin status. Tilsvarende som i Norge og Sverige var det mye lettere for homofile menn å få gehør og gjennomslag for sine standpunkter enn for sexarbeidere og rusbrukere.

Dette er en påkostet bok med fotografier og faktabokser med utdypende informasjon. De mange kapitlene gjør boken lett å navigere i og den egner seg godt som oppslagsverk. Riktignok følger boken en delvis kronologisk struktur, men det er likevel ingen rød tråd, overgripende fortelling eller analytisk ramme, og det gjør den noe tung å lese. Det er for denne leseren uforståelig at forfatterne ikke har utstyrt boken med et noteapparat. Det gjør det umulig for historikere å ettergå påstander. Det er synd, særlig i dagens politiske situasjon der humanistiske fag er under press, og det er en vesentlig oppgave å synliggjøre det nitide arbeidet som ligger i historisk gransking og veiing av kilder. Boken er heller ikke utstyrt med referanser eller en komplett bibliografi, kun et utvalg litteratur og andre kilder til fordypning. Det er mulig at dette grepet er valgt for å gjøre boken tilgjengelig for et større publikum, men historievitenskap handler om å sette nye kilder i sammenheng med tidligere historiske verk. Resultatet er at det tilsløres hvilke analyser som bygger på andre historikers verk og tidligere forskning på aidskrisens historie.

Danmark har fått et flott verk om sin nylige historie. Vi kan bare håpe at boken vil bli mye lest, ikke minst blant politikere og byråkrater, og at den blir pensum i helseutdanningene, slik at lærdommene fra aids-epidemien vil inspirere til inkluderende tiltak i møte med framtidige kriser.

**KETIL SLAGSTAD,
CHARITÉ – UNIVERSITÄTSMEDIZIN BERLIN**

REFERANSER

- Lennerhed, Lena & Jens Rydström. 2023. Professional Activism: AIDS and Civil Society in Sweden, 1982–2000. *Kvinder, Køn & Forskning* 35(1): 44–64.
DOI: 10.7146/kkf.v35i1.131935.
- Slagstad, Ketil. 2023. *Det ligger i blodet: Epidemien som forandret Norge*. Forlaget Press.
- Weston, Janet & Hannah J. Elizabeth, eds. 2022. *Histories of HIV/AIDS in Western Europe: New and Regional Perspectives*. Manchester University Press.